

Odonatrix 3(1), 2007 – zawartość (contents)

Artykuły (Articles)

CIOŚ S. 2007. Odonata as food of fish. – Ważki jako pokarm ryb. Odonatrix 3(1): 1-8.

Presented is data on the occurrence of Odonata in fish stomachs in certain waters in Poland, Finland, Italy and France. In general Odonata are a rare item in fish stomachs (they constitute less than 1% of the organisms eaten). In Poland the main Odonata eaten by salmonids are *Calopteryx*, *P. pennipes* and gomphids, almost exclusively in highland and lowland running waters. In the material from Finland there is a striking lack of Zygoptera. The material from Italy, though small, indicates a similar role of lotic and lentic species.

In general high water favours consumption of Odonata larvae by salmonids in running waters, by increasing their availability to fish (higher catastrophic drift). In the case of perch it seems that the consumption increases during low water level. In the material adults played a negligible role.

Przedstawiono dane o obecności ważek w żołądkach ryb w niektórych wodach w Polsce, Włoszech, Finlandii i Francji. Z zasady ważki rzadko są zjadane przez ryby (stanowią mniej niż 1% zjadanych organizmów). W Polsce ważkami najczęściej zjadanymi przez ryby są: *Calopteryx*, *P. pennipes* i gadziogłówkowate, prawie wyłącznie w rzekach nizinnych i wyżynnych. W materiale z Finlandii zwraca uwagę brak Zygoptera. Materiał z Włoch, choć niewielki, wskazuje na podobną rolę gatunków związanych z siedliskami lotycznymi i lenitycznymi.

Generalnie wysoka woda sprzyja zwiększonej konsumpcji larw Odonata przez ryby łososiowate w wodach bieżących, przez zwiększanie ich dostępności dla ryb (większy dryft). W przypadku okonia wydaje się, że konsumpcja wzrasta przy niskim poziomie wody. Dorosłe ważki grają niewielką rolę jako pokarm ryb.

Key Words. Odonata, dragonflies, fish, predation.

MISZTA A., DOLNY A. 2007. Stanowiska rzadkich i chronionych gatunków ważek stwierdzone w województwie śląskim poza rezerwatami wodno-torfowiskowymi w latach 2003-2005. – Localities of protected and rare dragonfly species in the Silesian voivodeship found out of water and peat bog nature reserves in the years 2003–2005. Odonatrix 3(1): 9-14.

During inventory-making of dragonflies in the Silesian woiwodship 13 localities outside the area of nature reserves were found at which 15 dragonfly species belonging to protected or rare animal species occurred. Only one of the sites seems to be safe from human activities or natural succession. The remaining ones need continuous monitoring, some of them should be actively protected.

Podczas inwentaryzacji ważek w województwie śląskim znaleziono 13 stanowisk poza obszarem rezerwatów przyrody, na których stwierdzono 15 gatunków ważek podlegających ochronie prawnej lub rzadkich. Tylko jedno z tych stanowisk wydaje się niezagrażone przez działania człowieka lub sukcesję naturalną. Pozostałe wymagają stałego monitoringu, niektóre powinny być aktywnie chronione.

Key Words. Odonata, dragonflies, Poland, Silesia, protection, threats.

BUCZYŃSKI P. 2007. Nowe stwierdzenia *Erythromma viridulum* (Charpentier, 1840) na skraju zasięgu w Polsce północnej. – New records of *Erythromma viridulum* (Charpentier, 1840) on the edge of its distribution area in the northern Poland. Odonatrix 3(1): 15-18.

The author gives four localities of *Erythromma viridulum* situated in the northern Poland at Polish-Russian borderline, outside the up-to-date-known area of its occurrence. *E. viridulum* has been in the stage of expansion towards the north in last two decades, likewise in other countries of western and central Europe. The changes of climate and eutrophication of surface waters are crucial factors of this state. It is clear that next records of this species outside its range are expected. The neighbourhood of the localities given in the paper to Kaliningrad District (NW part of Lake Głębockie – only 2.2 km) points out that this species might occur in its area.

Autor podaje cztery stanowiska *Erythromma viridulum* leżące w Polsce północnej, przy granicy polsko-rosyjskiej, poza dotychczas znanym obszarem występowania tego gatunku. W ostatnich dwóch dekadach zasięg *E. viridulum* rozszerzał się ku północy, podobnie jak w innych krajach Europy zachodniej i środkowej. Najważniejszymi czynnikami powodującymi to zjawisko są zmiany klimatu i eutrofizacja. Należy spodziewać się dalszych stwierdzeń gatunku poza jego zasięgiem. Bliskość stanowisk podanych w pracy do Obwodu Kaliningradzkiego (północno-zachodnia część Jeziora Głębockiego – tylko 2.2 km) pozwala na stwierdzenie, że omawiany gatunek może występować na tym obszarze.

Key Words. Odonata, dragonflies, *Erythromma viridulum*, Poland, Russia, Kaliningrad District, expansion, range.

Notatki (Notes)

TOŃCZYK G. 2007. Wrażenia nie tylko ważkowe z badań terenowych na północnym Mazowszu. – Moreover than dragonfly impressions from field studies at northern Masovia. *Odonatrix* 3(1): 19-21.

Report on nature impressions from the expedition to the northern Masovia in the frames of „Atlas of the distribution of the dragonflies (Odonata) of Poland” project. The studies covered 124 study sites and resulted in recording 55 dragonfly species. However, the studied area was strongly transformed – especially this referred to small water courses. Melioration and pollution were probably the main reasons why *Calopteryx virgo* was found as a very rare species. *Erythromma viridulum*, *Lestes barbarus*, *Aeshna juncea*, *A. subarctica elisabethae*, *A. viridis*, *Orthetrum albistylum* and *O. brunneum* were the most interesting species recorded during studies.

Prezentacja wrażeń przyrodniczych z wyprawy na północne Mazowsze, w ramach projektu „Atlas rozmieszczenia ważek (Odonata) Polski”. Badaniami objęto 124 stanowiska, stwierdzono 55 gatunków ważek. Jednak teren badań był silnie przekształcony – zwłaszcza jeśli chodzi o drobne wody bieżące. Prawdopodobnie z powodu melioracji i zanieczyszczenia, gatunkiem bardzo rzadkim była *Calopteryx virgo*. Do najbardziej interesujących gatunków stwierdzonych podczas tych badań, należały: *Erythromma viridulum*, *Lestes barbarus*, *Aeshna juncea*, *A. subarctica elisabethae*, *A. viridis*, *Orthetrum albistylum* i *O. brunneum*.

Key Words. Odonata, dragonflies, Poland, northern Masovia, nature impressions.

TOŃCZYK G. 2007. Ciekawe miejsce rozwoju *Aeshna cyanea* (O.F. Müller, 1754). – An interesting development site of *Aeshna cyanea* (O.F. Müller, 1754). *Odonatrix* 3(1): 22-23.

Southern hawkler is one of the most eurytopic dragonfly species using all types of waters for its development. The observations of this species inhabiting pools made during the mud bath of boars (*Sus scrofa*) are given. This phenomenon was observed in 2006 in Masovia and the east Sudety Mts.

Żagnica okazała należy do najbardziej eurytopowych gatunków ważek, wykorzystujących do rozwoju wszystkie rodzaje wód. Autor podaje obserwacje dotyczące wykorzystywania przez ten gatunek zbiorników powstałych podczas kąpieli błotnych dzików (*Sus scrofa*). To zjawisko obserwowano w roku 2006 na Mazowszu i w Sudetach Wschodnich.

Key Words. Odonata, dragonflies, Poland, *Aeshna cyanea*, development site.

TOŃCZYK G. 2007. Pionowe i poziome parametry wylotu *Ophiogomphus cecilia* (Fourcroy, 1785) (Odonata: Gomphidae) w małej rzece nizinnej. – Horizontal and vertical parameters of *Ophiogomphus cecilia* (Fourcroy, 1785) (Odonata: Gomphidae) emergence in small lowland river. *Odonatrix* 3(1): 23-25.

Short note on horizontal and vertical parameters of the position of *Ophiogomphus cecilia* exuviae in the bank zone of small lowland river. The measurements of 111 exuviae positions were made. The average height on which exuviae were found was 77 cm (min. 11 cm, max. 172 cm, most often from 60 to 120 cm), the average distance from the bank line was 43 cm (min. 0 cm, max. 210 cm, most often from 0 to 50 cm).

Krótkie doniesienie o parametrach pionowych i poziomych położenia wylinek *Ophiogomphus cecilia* w strefie przybrzeżnej małej rzeki nizinnej. Wykonano pomiary położenia 111 wylinek. Średnia wysokość miejsca znalezienia wylinki wyniosła 77 cm (11-172 cm, zazwyczaj 6-120 cm), średnia odległość od linii brzegowej wyniosła 43 cm (0-210 cm, zazwyczaj –50 cm).

Key Words. Odonata, dragonflies, Poland, *Ophiogomphus cecilia*, emergence site.

BUCZYŃSKI P. 2007. Żagnica zielona *Aeshna viridis* złowiona w pułapki świetlne. – *Aeshna viridis* caught in light traps. *Odonatrix* 3(1): 26-28.

Adults of Green hawkler were collected in light traps in the valley of the river Narewka in Białowieża village, NE Poland (2006-07-22, 1 ♀ at mercurial lamp and 2006-07-23, 3 ♀♀ and 1 ♂ at arc-lamp). All specimens were caught on ca 21⁴⁰. The collected individuals were sitting frontally to the lamp so that their body axes were forwardly directed to the source of light. The authors discuss the known cases of light-trapped dragonflies, especially in the zone of temperate climate and in Europe. This phenomenon can be the result of spontaneous activity of dragonflies or their arousal to activity by strong light. Up-to-date observations have shown that there are two possible explanations: in particular cases the first or the second mechanism was involved. For the observations from Białowieża more possible is the second one: *Aeshna viridis* was multiply found in the valley of the Narewka River, also at the sites where light traps were provided. It seems that many cases of dragonflies attracted to the light source are overlooked for odonatologists do not use the method and other entomologists who set light traps are not interested in dragonflies or underestimate such observations. So for gathering more data on the subject the cooperation of odonatologists and specialists of other insect groups is needed.

Imagines żagnicy zielonej zebrano w pułapki świetlne w dolinie rzeki Narewki w Białowieży, w Polsce północno-wschodniej (2006-07-22, 1 ♀ do lampy rtęciowej i 2006-07-23, 3 ♀♀ i 1 ♂ do lampy łukowej). Wszystkie osobniki złowiono około godziny 21⁴⁰. Zebrane osobniki siedziały frontalnie do lampy tak, że podłużne osi ich ciał były skierowane w stronę źródła światła. Autorzy dyskutują znane przypadki odłowu ważek w pułapki świetlne, zwłaszcza w strefie klimatu umiarkowanego i w Europie. To zjawisko może wynikać ze spontanicznej aktywności ważek lub z ich pobudzenia do aktywności przez silne światło. Dotychczasowe obserwacje pokazują, że możliwe są obydwaj wyjaśnienia: w poszczególnych przypadkach przyczyną może być pierwszy lub drugi mechanizm. Dla obserwacji w Białowieży bardziej prawdopodobny jest drugi z nich: *Aeshna viridis* była wielokrotnie stwierdzana w dolinie rzeki Narewki, także w pobliżu miejsc odłowu. Aby uzyskać więcej danych na temat poruszonego problemu, potrzebna jest współpraca odonatologów ze specjalistami zamającymi się innymi grupami owadów.

Key Words. Odonata, dragonflies, *Aeshna viridis*, light trap, phototaxy.

Sprawozdania i komunikaty (Reports and announcements)

BUCZYŃSKI P. 2007. Konferencje odonologiczne w roku 2007. – Odonatological conferences in the year 2007. *Odonatrix* 3(1): 29.

Literatura i recenzje (Literature and reviews)

BUCZYŃSKI P. 2007. Wążki w Sieci. Część 2. Niemcy. – Dragonflies in the Net. Part 2. Germany. *Odonatrix* 3(1): 30-32.

Some of the most important and useful German WWW Sites related to Odonata are presented and commented.

Autor prezentuje i komentuje niektóre, najbardziej istotne i najprzydatniejsze strony niemieckie WWW poświęcone ważkom.

Key Words. Odonata, dragonflies, Internet, web page, Germany.

Różności (Varia)

BUCZYŃSKA E. 2007. Komiks. Przygody ważki z Lublina: Nietoperze. – Cartoon strip. Adventures of the dragonfly from Lublin: Bats. *Odonatrix* 3(1): 29.

BUCZYŃSKI P. 2007. Humor z zeszytów. Cz. 1. Waszka ludzka. – From student's exercise book. Part 1. Human dragonfly. *Odonatrix* 3(1): 32.

* * * * *

Kontakt z redakcją – Contact with the Editorial Office:

Biuletyn *Odonatrix*
Zakład Zoologii UMCS
ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin
e-mail: pbuczyns@biotop.umcs.lublin.pl

Wydawca – Publisher:

Wydawnictwo „Mantis”
ul. Słowicza 11, 11-041 Olsztyn
e-mail: mantis@mgt.pl

Prenumerata roczna – Annual subscription: 24 PLN (Polska – Poland)
7,5 € (zagranica – foreign countries)